Абашнік В.О.,
доктор філософії, завідувач кафедри
гуманітарних та фундаментальних
юридичних дисциплін ХЕПУ

Норми та цінності у взаєморозумінні між Східною та Західною Європою: міжнародний досвід

В університеті імені Фрідріха Шіллера (Йєна, ФРН) пройшла Міжнародна наукова конференція на тему "Поняття норм та цінностей у взаєморозумінні між Східною та Західною Європою" ("Normen- und Wertbegriffe in der Verstaendigung zwischen Ost- und Westeuropa", 27. Februar – 01. Maerz 2006). На цьому форумі з доповідями виступило понад 10 науковців з Німеччини, Польщі, Арменії, Литви, Італії, Албанії та України. Окрім запрошених доповідачів, в роботі конференції взяли участь студенти та викладачі Йєнського університету (Friedrich-Schiller-Universitaet Jena), а також учасники однойменного міжнародного проекту, серед яких були соціологи, юристи, мовознавці, історики, філософи, політологи.

На конференції з привітальними промовами виступили ректор Йєнського університету професор *Клаус Діке* (*Klaus Dicke*) та координатор Міжнародного проекту «Норми та цінності у взаєморозумінні між Східною та Західною Європою», завідувачка кафедри індо-германістики Йєнського університету, професор *Роземарі Люр* (*Rosemarie Luehr*). Виступаючі акцентували увагу на актуальності теми конференції та її науковому і практичному значенні у вирішенні проблем взаєморозуміння між різними народами Східної та Західної Європи.

На пленарному засіданні з доповіддю «Принцип рівності у праві Східної Європи у 20-му столітті» виступив доктор юриспруденції, професор *Фрідріх Крістіан Шрьодер* (*Friedrich-Christian Schroeder*) з південно-німецького університету Регенсбург. Доповідач проаналізував становлення принципу рівності в Росії і СРСР після 1922 року та констатував, що у праві й у суспільстві взагалі закріпився марксистський принцип, згідно з яким реальна рівність можлива лише за умови ліквідації приватної власності на засоби виробництва. Це в свою чергу призвело до тенденції подальшого «соціального нівелювання», що знайшло відображення у принципі рівності, закріпленому у Конституції СРСР 1936 року. Після закін-

чення Другої світової війни у 1945 році цей принцип рівності було визнано новими соціалістичними країнами Східної Європи, а після 1991 року – у модифікованому вигляді – деякими пострадянськими країнами Ф.-К. Шрьодер детально виклав особливості розвитку принципу рівності у законодавствах країн Східної Європи.

Доповідь завідувача кафедри гуманітарних та фундаментальних юридичних дисциплін Харківського економіко-правового університету (Україна) *Володимира Абашніка* була присвячена темі "Поняття *свободи* та *справедливості* в українській філософській, політичній та юридичній літературі". У цій доповіді увага присутніх була сконцентрована на історичних особливостях еволюції понять "свободи" та "справедливості" у зазначеній українській лексиці. Зокрема автор розкрив історичний розвиток даних понять з 17-го до початку 20-го століття, специфіку вживання понять "свобода" та "справедливість" у відповідній літературі за період від Лютневої революції (1917 р.) до утворення незалежної України (1991 р.), в тому числі, як в українській радянській, так і в українській закордонній (еміграційній) літературі. Доповідач також визначив особливості використання двох названих понять в наступну епоху – до виборів Президента України та "Помаранчевої революції" восени 2004 року. Грунтовний аналіз наукових публікацій, українських засобів масової інформації та інтернет-видань дозволив В. Абашніку виокремити сучасні тенденції вживання цих важливих понять в українській філософській, політичній та юридичній літературі.

З цікавою доповіддю виступила доктор юриспруденції *Pia Kopiske* (*Ria Kopiske*) з німецького університету ім. Мартіна-Лютера (Галлє-Віттенберг). Тема доповіді була присвячена проблемам біженців, переселенців та конфліктам цінностей. Доповідачка наголосила, що згідно з Женевською конвенцією про біженців, німецьке законодавство та законодавства деяких західноєвропейських країн досить ліберально дозволяли перебувати біженцям і переселенцям у цих країнах та користуватися їх основними правами. Однак, після вступу в силу нового німецького законодавства про переселенців та біженців з 1-го січня 2005р. з'явилися випадки конфліктних ситуацій, котрі пов’язані з особливостями трактування так званого "гуманітарного права залишатися в країні", яке апелює в першу чергу не до законодавчих норм, а до конкретних етичних понять, а саме – до понять особи, гідності, совісті, справедливості тощо. Стосовно цього пані Р. Копіске зупинилася на таких важли-

вих аспектах даної проблематики як сучасне німецьке законодавство та проблема біженців й переселенців, конфлікти цілей (Закон не передбачає досягнення справедливості у кожному окремому випадку"), конфлікти обґрунтування рішень (відносини у трикутнику: людина, біженець, держава) тощо.

Привернула увагу науковців доповідь соціолога *Йорга Обертюра* (*Joerg Oberthuer*) з Йєнського університету на тему "Соціальна конструкція цінностей. Смислова структура дискурсів норм та цінностей". На думку пана Обертюра, в понятті цінностей закладено конфлікти, які слід розглядати як результат розходження суспільних смислових світів в процесі модернізації. Заслуговує на увагу точка зору доповідача, згідно з якою дебати про нормативне значення чи зміст понять цінностей, як правило, перетворюються в боротьбу інтересів, сфер впливів тощо.

З доповіддю на тему "Електронна лексикографія та нові можливості дослідження мови" виступив професор Вільнюського університету *Олег Поляков* (Литва). Доповідач використав сучасні комп'ютерні та інші технічні засоби й продемонстрував невичерпні технічні можливості дослідження мови, в тому числі й термінів норм та цінностей. Зокрема, відтепер мовознавець, юрист, соціолог або філософ може швидко відшукати будь-який термін ("свобода", "справедливість", "рівність" тощо) та визначити його частоту вживання у відповідному дигіталізованому тексті.

Доктор Французького університету *Хазмік Газарян* (Єреван, Арменія) виступила з доповіддю на тему "Роль норм та цінностей в рекламних об'явах щодо працевлаштування". Доповідач проаналізувала низку засобів масової інформації Німеччини (зокрема, Мюнхенська *Південно-німецька газета*, *Франкфуртська загальна газета*) на предмет вимог сучасних корпорацій, фірм, громадських організацій до кандидатів у співробітники. Серед найбільш поширених пріоритетних якостей кандидатів пані Газарян виділила такі як "ініціативність", "професіоналізм", "висока компетентність", "здібність працювати у команді", "надійність".

Відомі польські вчені з Люблінського університету – професор *Єжі Бартміньскі* (*Jerzy Bartmiński*) та доктор *Гжегож Жук* (*Grzegorz Żuk*) присвятили свою доповідь темі «Польський термін *рівність* (*równość*) в семантичній сітці. Когнітивне визначення». Вони охарактеризували загальну ситуацію з трактуванням значення терміну "рівність" в сучасній польській мові. Потім автори виокремили зміни у

використанні поняття "рівність" після падіння комуністичного режиму в Польщі та в період вступу Польщі до ЄС, проаналізували використання терміну "рівності" у словниках польської мови, засобах масової інформації та Інтернет-виданнях, тощо.

З дуже актуальною темою «Що, власне, означає свобода? Семантичний аналіз комплексних етичних понять» виступила доктор Йєнського університету *Беттіна Бок* (*Bettina Bock*). Доповідач констатувала, що дослідники мовної семантики розробили багато концепцій для аналізу слів та понять, і обґрунтувала на конкретних прикладах, які саме концепції підходять для використання в даному проекті. Пані Беттіна Бок проаналізувала поняття "свободи" з лексикографічної й понятійно-історичної точки зору та виклала своє розуміння переваг і недоліків обох методів для практичного застосування різних концепцій.

На завершення конференції було проведено тематичний семінар-дискусію (workshop), в якій взяли активну участь науковці цього форуму. Зокрема, доповідь професора *Ойгена Мунтеану* (*Eugen Munteanu*) з університету Яси (Румунія) була присвячена темі «Поняття цінностей в сучасній румунській мові». Доктор *Генк Лафе* (*Genc Lafe*) з університету Лечче (Італія) у доповіді на тему "Переклад понять "безпека", "захист", "відповідальність" з Інтернету на албанську мову" акцентував увагу на розвитку відповідної лексики в сучасній албанській мові та особливостях її перекладу й відповідного використання. В дискусії після цієї доповіді взяв участь професор Тіранського університету *Еміль Лафе* (*Emil Lafe*) з Албанії.

В заключній частині конференції виступила координатор міжнародного наукового проекту "Норми та цінності у взаєморозумінні між Східною та Західною Європою", професор Йєнського університету *Роземарі Люр*, яка відзначила актуальність і важливість обговорення науковцями проблем досліджень норм і цінностей у Східній та Західній Європі, виклала своє міркування щодо використання матеріалів цієї конференції для плідного діалогу між народами Європи.[1]

[1] За матеріалами цієї конференції буде надрукований збірник, а також створений електронний словник відповідних термінів албанською, італійською, німецькою, польською, російською, румунською та українською мовами.